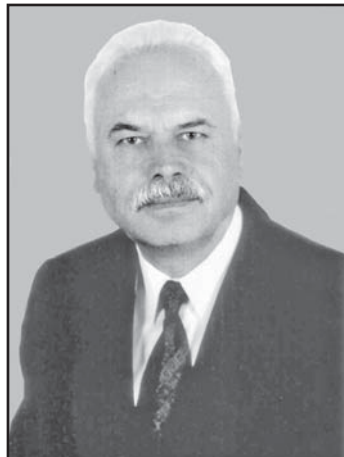

УДК 82-84+811.161.2.092 Чабаненко В.А.

**ВІКТОР АНТОНОВИЧ ЧАБАНЕНКО
(12.09.1937 – 09.02.2014)**

Мовознавча наука України зазнала важкої втрати: 9 лютого 2014 року пішов у засвіти лицарський син України, відомий організатор мовознавчої науки, оспівувач і невтомний дослідник Нижньої Наддніпрянщини, Великого Лугу, професор, доктор філологічних наук, академік АН вищої школи, Заслужений діяч науки і техніки, член Національної Спілки письменників України, Почесний Голова Запорізького обласного об'єднання «Просвіта» імені Тараса Шевченка **Чабаненко Віктор Антонович**.

Народився Віктор Чабаненко 12 вересня 1937 року в селі Єлизаветівці Василівського району Дніпропетровської (тепер Запорізької) області в селянській родині, батьки якої, незважаючи на всі жорсткі випробування більшовицьким режимом, виховували у дітей почуття синівської любові до козацького краю, до України, її історії, культури, української народної пісні, що разом із генетичним кодом і міцним родинним корінням стали ланцюгом становлення високих патріотичних і моральних якостей лицарського сина України. Про цей зв'язок він пізніше скаже в поезії:

© Т. Г. ШЕВЧЕНКО ТА КОЛЕКТИВ, 2014

О невідомі, далекі мої прашури!
Я прийшов у цей світ
Із вашої плоті,
Із вашої крові,
Із ваших мрій,
І вашого горя,
Щоб стати вашим голосом
У степу безгомінному,
Де досі плаче передранішнє небо
Пекучими сльозами-метеорами, —
Вашими душами, —
В росяні трави,
Столочені чужими табунами.

А ще Шевченкова поезія, про що він бентежно напише у спогаді «Мої перші кроки до Шевченка». Усе це стало стрижнем у становленні моральних і вольових якостей молодого хлопця.

Закінчив Кушугумську середню школу із золотою медаллю, вступає до філологічного факультету Запорізького педагогічного інституту, який закінчив з відзнакою 1959 року. В інституті вплив на формування Чабаненка-мовознавця мав відомий лінгвіст професор С.П. Самійленко. Ще студентом виступає з доповіддю на Науковій сесії, присвяченій 100-річчю з часу першого видання «Народних оповідань» Марка Вовчка, і публікує тези доповіді «Про зменшено-пестливі форми прикметників у «Народних оповіданнях» Марка Вовчка».

Служить у радянському війську. Вступає, закінчивши службу, до аспірантури при кафедрі української мови Запорізького педінституту, де навчається під керівництвом професора С.П. Самійленка. Успішно захищає кандидатську «**Говори долини річки Кінської**» (1966), а потім і докторську дисертацію «**Мовленнєва експресія й актуальні питання української лінгвостилістики**» (1984).

Життя вимагало скласти екзамен не лише на мудрість, але й на мужність, «на сил безмірність», коли став на захист роману О. Гончара «Собор» від огульної критики. Поневіряння кандидата наук у ранзі безробітного (з 1968 до 1969 року) посилили в ньому ті цінності, якими ніколи не поступався: честь, справедливість і свободу, любов до малої й великої Батьківщини, усвідомлення себе частиною свого знедоленого народу.

Мовознавець Віктор Чабаненко, зі студентських років залюблений в народну говірку, уважно прислуховується до вродженої народної мудрості її носіїв, старанно записує діалектні слова, фрази, народні прислів'я, приказки, пісні, перекази та легенди. Видає збірник легенд та переказів Нижньої Наддніпрянщини «**Савур-могила**» (1990), який пізніше майже вдвічі доповнив новими переказами і легендами; як упорядник, редактор, автор переднього слова та приміток збірника «Січова скарбниця. Легенди та перекази Нижньої Наддніпрянщини» (1999), а далі — серію «Пам'ятки мовної культури Нижньої Наддніпрянщини», до якої увійшли книги: «Сестра орлів. Легенди і перекази», «Мудре

слово. Прислів'я та приказки в говірках Нижньої Наддніпрянщини», «Гартоване слово. Постійні порівняння в говірках Нижньої Наддніпрянщини», «Фразеологічний словник говірок Нижньої Наддніпрянщини», «Прізвиська Нижньої Наддніпрянщини» і «Словник говірок Нижньої Наддніпрянщини» у чотирьох томах.

Розробляє проблемні питання української лінгвостилістики у монографії «**Основи мовної експресії**» (1984), «**Стилістика експресивних засобів української мови**». Частина 1 (1993); Частина 2 (1995); Частина 3 (1996), «**Стилістика експресивних засобів української мови**» (2002).

Віктор Чабаненко — перекладач, автор багатьох наукових розвідок у галузі літературознавства, літературної критики, публіцистики. Видає збірку перекладів під назвою «**Суголося**». Тісно співпрацює із редакцією Білоруської енциклопедії, до якої подає понад сотню статей, та з газетою «Література і мистецтво».

Вивчає мовотворчість Т. Шевченка, І. Франка, Лесі Українки, І. Вишенського, В. Стефаника, В. Поліщука, Олеса Гончара, Яра Славутича та інших українських письменників.

У результаті багаторічних пошуків, досліджень та на основі спогадів батька з'являється оригінальна наукова розвідка Віктора Чабаненка «**Великий Луг Запорозький. Історико-топонімічний словник**» (Запоріжжя, 1999. — 331 с. + 2 карти), яку присвятив «невмирущій пам'яті вірному синові України, шляхетному лицареві й великому страднику Петрові Кальнишу зі всім своїм славним Військом Запорозьким Низовим». Це перша книжка в Україні про «одне з див української природи та історії — Великий Луг Запорозький, який перестав існувати після побудови Каховської гідроелектростанції та виникнення Каховського моря».

«Великий Луг Запорозький» — це словник енциклопедичного типу, в якому подано історичні, географічні, археологічні, лінгвістичні, фольклорні та інші відомості про 2075 топооб'єктів, «абсолютна більшість яких назавжди зникла з карти Нижньої Наддніпрянщини».

Віктор Чабаненко був свідком знищення Великого Лугу, нижньодніпровських плавнів, тяжко переживав, що велика українська історична територія «розлилася на півсвіту мутнохвиллям» у 1954–1957 рр. Ця подія лягла в основу його оригінальної книги «**Українська Атлантида**» (2006). Пішла на дно Каховського моря унікальна екологічна система, матеріальні й духовні цінності, пов'язані з січовим великолузьким товариством XVI–XVIII ст., — лицарським орденом запорожців, що мав великий авторитет у всьому цивілізованому світі.

Мужнім лицарям, дніпровським лоцманам, присвятив Віктор Чабаненко історико-топонімічний словник енциклопедичного типу «**Порожистий Дніпро**» (2008).

Поезія і публіцистика Віктора Чабаненка сповнені духом глибокого синівського патріотизму до рідного краю, прадавніх українських степів, до Оратанії-України, України-Руси, історію якої безсоромно привласнили сусіди

Віктору Чабаненкові були притаманні чесноти: Совість, Честь, Порядність, Патріотизм, Скромність, Доброзичливість, Працелюбність. Він був активним громадським діячем: з 1989 по 1991 очолював Запорізьке обласне об'єднання Всеукраїнського Товариства «Просвіта» імені Тараса Шевченка, Запорізьке обласне відділення Конгресу української інтелігенції, був переконаним захисником української мови у зросійщеному Запорізькому краї. Невтомний працелюб, Віктор Чабаненко підготував двадцять кандидатів філологічних наук, опублікував близько 1200 праць, серед яких майже сорок наукових, науково-популярних і поетичних книг. Він був удостоєний премій Українського Товариства охорони пам'яток історії та культури ім. П. Чубинського, Запорізького обласного Фонду культури ім. Я. Новицького, Національної Спілки письменників України та Дніпропетровського державного історичного музею ім. Д. Яворницького, нагороджений Грамотою Верховної Ради України та орденом «За заслуги» третього ступеня.

Небіжчик залишив у глибокому смутку дружину, Олену Платонівну, сина Тараса, доньку Мирославу, близьких родичів. Висловлюємо їм щире співчуття. У глибокому смутку друзі, учні, науковці, які працювали і добре його знали як великого патріота України.

Світла пам'ять про видатного вченого, скромну доброзичливу Людину з великої літери, яка свій розумовий і творчий потенціал віддала рідному народові, назавжди збережеться в усіх, хто мав щастя з ним працювати, спілкуватися, навчатися.

*Тарас ШЕВЧЕНКО
та члени кафедри української мови
Запорізького національного університету*

*Taras Shevchenko and the members
of Ukraine language department
Zaporizhzhja*

VIKTOR A. CHABANENKO (12.09.1937—09.02.2014)